IABADIOE

DOOR

H. KERN.

In de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, Afl. 36, blz. 365, laat de heer Rouffaer, sprekende over Claudius Ptolemaeus, zich aldus uit:

„Deze beroemde geograaf spreekt niet van „Jabadioe“ — gelijk men sinds ongeveer een eeuw elkander maar voortdurend blijft naschrijven! — maar van „Jabadios,“ zooals duidelijk uit den oorspronkelijken tekst blijkt; zijn „Jabadioe“ toch is genitief afhangelende van het volgende „nêsos“ = „eiland;“ „Jabadioe nêsos“ dus = Jabadios-eiland.“

Het spijt mij het te moeten zeggen, maar waarheid is waarheid: de heer Rouffaer heeft zich vergist, en al degenen die hij van naschrijverij beschuldigt, hebben het aan 't rechte eind. Iedereen die Grieksch kent, weet wat ik hier terwille van anderen, welke die kennis niet bezitten, meedeel, namelijk, dat in 't Grieksch, gelijk in onze taal, de eigennaam van een eiland in denzelfden naamval staat als het woord eiland, en niet, gelijk in 't Fransch of Engelsch, in den genitief. Men zegt dus bijv. „hê Dêlos nêsos,“ 't eiland Delos; accusatief „tên Dêlon nêson,“ enz. Ptolemaeus zegt: „en têi Iabadioe nêsoi,“ waarbij „Iabadioe“ als een vreemd woord onverbogen blijft. Van een genitief kan geen sprake zijn.

De naamvorm Iabadioe beantwoordt zoo nauwkeurig als het Grieksche klankstelsel het toelaat aan een Prâkr̥tvorm Jawadîwoe, waarvan een jonger vorm is Dzjawadîwoe. Opmerkelijk is het dat als andere lezing bij Ptolemaeus voorkomt Sabadioe, waaruit men geneigd zou zijn het besluit te trekken, dat eene uitspraak Dzjawadioe aan een der afschrijvers bekend was. De uitspraak van de *j*, internationale transcriptie *y*, aan 't begin van een woord door de palatale media is in enkele streken van Indië betrekkelijk oud, in de Neo-Arische talen van Indië zelfs regel. De klank heeft dus hetzelfde verloop gehad als de Latijnsche *j* in de Romaansche

talen. De brahmanen in het Noorden van Indië hebben de slechte gewoonte om zelfs wanneer zij Sanskrit spreken, aan de *j* als beginletter de uitspraak van *dzj* te verbinden.

Dit leidt mij van zelf tot een opmerking naar aanleiding van eenige zinsneden, voorkomende in de hoogst belangrijke verhandeling van den Heer Pelliot, getiteld „*Deux Itinéraires de Chine en Inde à la fin du VIIIe siècle*“, in „*Bulletin de l'Ecole française d'Extrême Orient*“, IV, p. 268. Wij lezen daar 't volgende:

„Si nous cherchons dans les mers du sud quel nom peut s'accorder avec ces valeurs de transcriptions des caractères *Ye* et *tiao*. il semble assez naturel de retrouver dans *Ye-tiao* *Yavadvipa*, le *Iabadiou* de *Ptolémée*, qui serait rendu en chinois par **Jap-div*. La seule difficulté vient de l'initiale; la forme de *Ptolémée*, celle de *Fa-hien* qu'on trouvera tout à l'heure pour le début du Ve siècle, semblent répondre à une prononciation où la semi-voyelle initiale *y* n'était pas encore devenue la palatale sonore *j*. M. Kern, selon Schlegel, croirait que ce passage de *y* à *j* n'est pas antérieur au XIIIe siècle; mais si *Chöp'o*, comme j'essaierai de le montrer plus loin, est bien *Java*, comme *Chō* répond en principe à *ca* ou *ja*, il faudra bien admettre qu'il y avait pour *Java* une prononciation palatale initiale où ce nom *Chō-p'o* apparaît, c'est-à-dire dès la première moitié du Ve siècle.”

Om misverstand te voorkomen, veroorloof ik mij de volgende toelichting te geven op de aangehaalde bewering van wijlen Prof. Schlegel. Ze berust op een mondelinge inlichting, die ik op zijne vraag verstrekke en hierop neerkwam, dat in de Oudjaansche inscripties en letterkundige werken, voor zoover ik ze kende, de naam van 't eiland is *Yava* (— *dvīpa*) (Nederl. spelling: *Jawa*) en dat de vorm *Java* (d. i. *Dzjava*) eerst betrekkelijk laat voorkomt; mij was de vorm *Dzjava* bekend uit den *Sutasoma*, een gedicht uit de 14de eeuw. Ik voegde daar echter bij, dat de palatale uitspraak zonder twijfel reeds betrekkelijk vroeg naast die met halfklinker bestond, zoo niet op *Java* zelf, dan toch in andere Indische of verindische streken. In sommige *Prākṛt*dialekten is de *y* van 't Sanskrit reeds vroeg overgegaan in een palataal (*dzj*), juist als in de Romaansche talen. In 't Sanskrit zelve zijn er enkele voorbeelden van zoo'n overgang, en terecht maakt de heer Pelliot op *Skr. javanikā*

¹ Zoo in *Mahāvamsa* 83, 86, vgg., 88, 63. Vgl. mijn opstel „Twee krijgstochten uit den Indischen Archipel tegen Ceilon“, in deze *Bijdragen* VI, 2, 240 vgg.

naast *yavanikā* opmerkzaam. In 't Pāli heeft men *Jāvaka* (Dzjāwaka) als benaming voor Javaan of Maleier ¹. De Arabische vorm *Zābaga* — verkeerdelijk getranscribeerd *Zabedj*, waarover straks meer — kan ook alleen uit *Dzjāwaga* (*Jāvaga*) ontstaan zijn, en het Tamil *Cāvacam* (naar de tegenwoordige geijkte uitspraak *s'āwas'am*), Javaansch, veronderstelt ook een palatale als beginletter ¹. Het is volstrekt niet onmogelijk dat de palatale uitspraak der beginletter reeds in de 5de eeuw na Chr. bestond, zoodat de meening van den heer Pelliot volkomen gerechtvaardigd is. Men vergelijke ook wat ik hierboven opgemerkt heb omtrent de lezing *Sabadioe* bij *Ptolemaeus*. Wanneer de vorm *Dzjawa* bij de Javanen zelve in zwang is gekomen, is eene vraag die voor de beoordeeling van de stelling des heeren Pelliot in 't geheel niet in aanmerking mag komen, want zooals ik reeds te keunen heb gegeven, bedoelde vorm kan en moet buiten Java in gebruik zijn geweest, en dit is voldoende.

Ik kom nu terug op de verkeerde transcriptie *Zabedj*. Uit de Arabische schrijfwijze kan men de waarde der klinkers niet bepalen, het is dus louter willekeur in de tweede lettergreep een *e* in plaats van *a* te transcribereen, en het woord te laten uitgaan op een medeklinker in plaats van op een klinker. Voorts berust de transcriptie van de derde letter van 't alfabet met *dj* op miskenning van de geschiedenis van die letter. Een duizend jaar geleden had die letter nog niet de hedendaagsche palatale uitspraak, ten minste niet algemeen, maar had ze nog de oorspronkelijke waarde van een gutturaal. Een der bewijzen ligt in 't feit dat de Indische *d* zj-klank onveranderlijk bij Arabische schrijvers werd weergegeven door *z*, natuurlijk omdat de palatale media ontbrak, zoodat men den klank die daarop het meest geleek koos. Niet *Zabedj* is dus bedoeld, maar *Zābaga*, beantwoordende aan een Prakrtvorm *Dzjāwaga* (in internationale spelling: *Jāvaga*). Het woord kan oorspronkelijk niet anders zijn dan een adjectief en eigenlijk beteekenen „Javaansch“, (land) en substantivisch gebruikt „Javaan“.

Dergelijke averechtsche transcripties, verklaarbaar en vergefelijk bij Arabisten die niet met Indische talen bekend zijn, treft men meermalen aan. Een ander voorbeeld dan *Zabedj* is *nilkaṣa* in plaats van *nilakṣa*, evenachtslijn, Skr. *nirakṣa*, bij *Al Berûni*. Twijfelachtig is het of men niet *Sriboza* moet transcribereen in plaats van *Serboza*. De Sanskritvorm is *Çrībhoja* (in Holland-

¹ Ik vermoed dat het woord eigenlijk *Cāvakam* (spr. *S'āwagham*) luiden moet, doch dit doet niets af voor de beginletter.

sche spelling Sjrîbhodzja); daar in de Arabische transcriptie in geen geval een lange *î* voorkomt, kan Serboza berusten op eene Maleische, verbasterde uitspraak van 't Sanskritwoord. Wanneer de heer Pelliot de spelling Çrîbodja in de Encycl. v. N. Indië afkeurt met de woorden: *Cette orthographe me paraît d'ailleurs hybride, puisqu'elle suppose pour la seconde partie du mot une forme malaise bodja, dérivée de bhoja, mais maintient au début la sifflante palatale de çrî, que le malais a changée en sifflante dentale*¹, heeft hij volmaakt gelijk, maar zijn vermoeden dat „alle Hollandsche philologen“ Schlegel's lezing Sriboja (Sribodja) aangenomen hebben, is gewaagd. Zoover ik weet heeft geen enkele philoloog zich daarover uitgelaten. Schlegel heeft verkeerd gedaan met te betwijfelen dat de Chineesche transcriptie Che-li-fo-che een oorsponkelijk Çrîbhoja veronderstelt, maar dat de Skr. vorm in 't Maleisch verbasteren kon tot Sriboja (Holl. spelling: Sribodzja) is niet te betwisten.

¹ Op. cit., p. 336.